VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kuntatalouden tila ja kehitysnäkymät

TAE 2021 ja kuntatalousohjelma vuodelle 2021

Valtiovarainvaliokunta, Kunta- ja terveysjaosto, 6.10.2020

Erityisasiantuntija Jenni Jaakkola ja erityisasiantuntija Jussi Lammassaari,
valtiovarainministeriö, kunta- ja aluehallinto-osasto

Kuntatalouden tila 2019

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kuntatalouden tunnusluvut heikkenivät vuonna 2019

- Vuoden 2019 tilinpäätöstietojen perusteella kuntatalouden tila heikkeni jo ennen koronapandemiaa.
  - Kuntatalouden toimintakate heikkeni noin 1,3 mrd. euroa ja vuosikate noin 0,3 mrd. euroa vuoteen 2018 verrattuna.
- Vaikka kuntien talouden keskeiset tunnusluvut heikkenivät, verorahoitus kehittyi myönteisesti.
- Kuntatalouden lainakanta jatkoi kasvuaan 2,5 mrd. eurolla yhteensä 21,9 mrd. euroon.
- Myös kuntakonsernien vuosikate heikkeni edelleen ja lainakanta kasvoi selvästi.

Kuntatalouden kehitys vuosina 2017-2019

Manner-Suomen kuntien talous vuosina 2017-2019, mrd. euroa ja muutos vuosina 2018-2019

	TP 2017	TP 2018	TP 2019	Muutos 2018-2019 mrd. euroa	Muutos 2018-2019, %
Toimintakate	-28,12	-29,10	-30,36	-1,26	-4,3
Verotulot	22,43	22,32	22,91	0,59	2,7
Käyttötal. valtionosuudet	8,50	8,46	8,64	0,18	2,1
Verorahoitus yht.	30,93	30,78	31,55	0,77	2,5
Rahoituserät, netto	0,45	0,39	0,55	0,16	41,4
Vuosikate	3,27	2,07	1,75	-0,32	-15,4
Poistot ja arvonalentumiset	2,20	2,19	2,31	0,11	5,2
Vuosikate – poistot	1,07	-0,13	-0,56	-0,43	
Nettoinvestoinnit	-2,38	-2,78	-2,73	0,05	1,7
Vuosikate – nettoinvestoinnit	0,89	-0,72	-0,99	-0,27	
Lainakanta	16,13	16,73	18,42	1,69	10,1
Rahavarat	5,18	4,88	5,06	0,18	3,7
Veroprosentti, painotettu	19,92	19,87	19,90		+0,03 %-yks.

Kuntien lainakanta on kasvanut tasaisesti koko 2000-luvun

Vuonna 2019 se kasvoi yhteensä 1,7 mrd. eurolla noin 18,4 mrd. euroon, eli 3 352 euroon/asukas

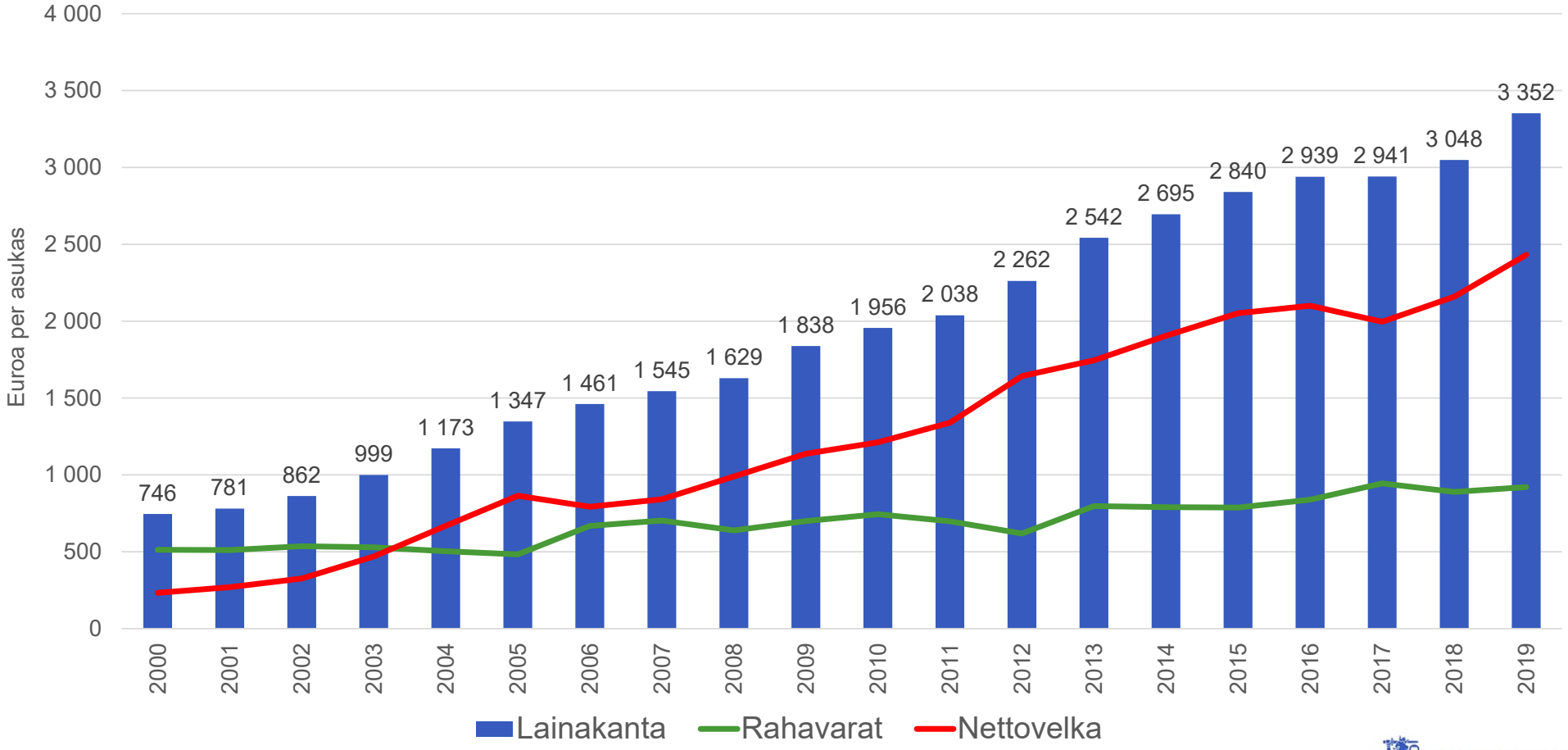

Lähde: TK, VM

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Negatiivisen vuosikatteen kuntien lukumäärä nousi vuonna 2019

Yhteensä 231 kunnassa vuosikate ei riittänyt kattamaan poistoja

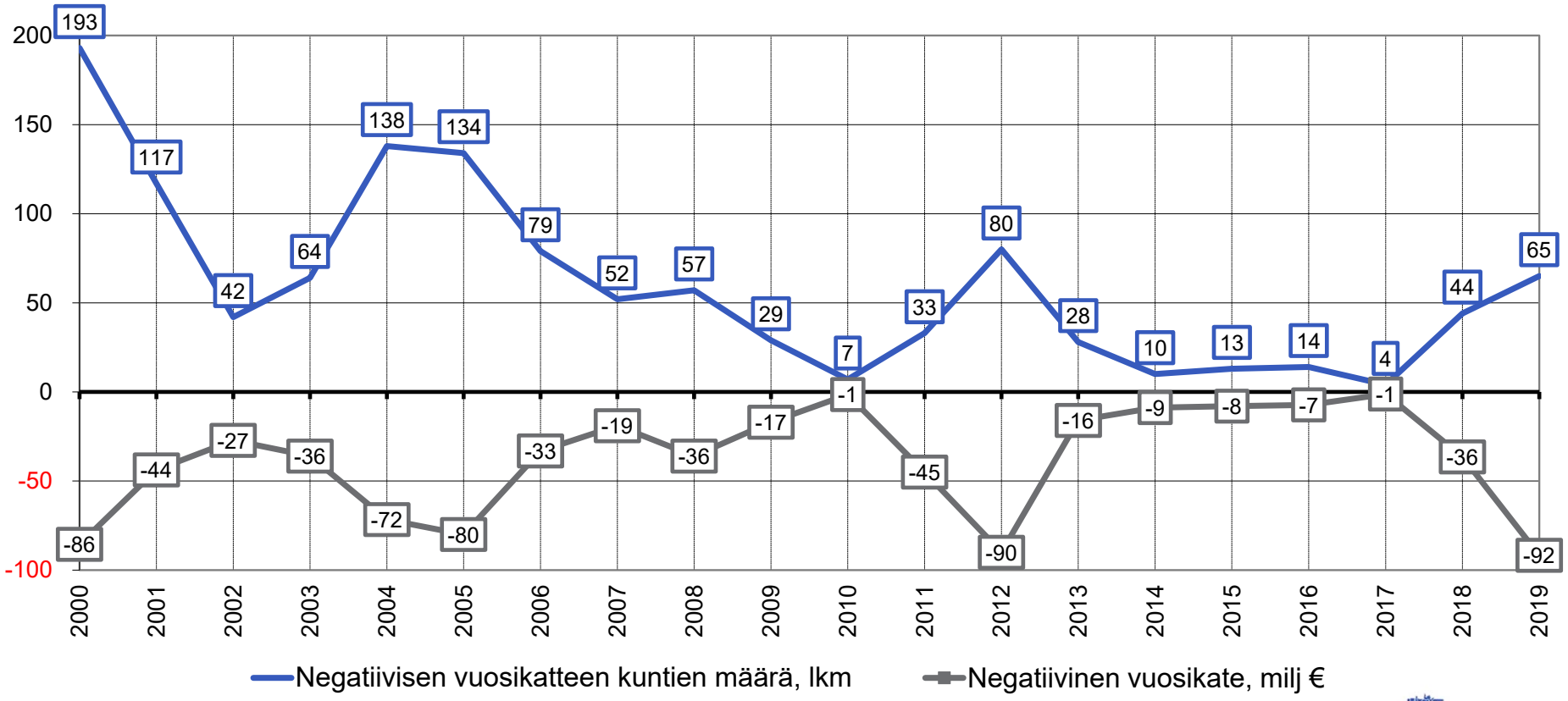

Lähde: TK, VM

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Myös kuntayhtymien talous heikkeni vuonna 2019

Kehitystä selittää jo pitkään jatkunut toimintamenojen suhteellisen nopea kasvu

	TP 2017	TP 2018	TP 2019	Muutos 2018-2019, mrd. euroa	Muutos 2018-2019, prosenttia
Toimintatuotot	14,33	15,41	16,55	1,1	7,4
Toimintakulut	-13,58	-14,75	-15,90	-1,2	-7,8
Toimintakate	0,75	0,67	0,66	-0,0	-1,5
Vuosikate	0,67	0,59	0,58	-0,0	-1,7
Poistot ja arvonalentumiset	-0,61	-0,62	-0,62	0,0	0,0
Vuosikate – poistot	0,06	-0,03	-0,04		
Tilikauden tulos	0,08	0,03	-0,04	-0,1	-233,3
Taseen kertynyt yli- /alijäämä	0,81	0,82	0,79	-0,0	-3,7
Nettoinvestoinnit	-1,06	-1,04	-1,30	-0,3	25,0
Vuosikate - nettoinvestoinnit	-0,39	-0,45	-0,71		
Lainakanta	3,46	3,88	4,67	0,8	20,4
Rahavarat	1,17	1,11	1,21	0,1	9,0

Kuntakonsernien investoinnit kasvoivat voimakkaasti vuonna 2019

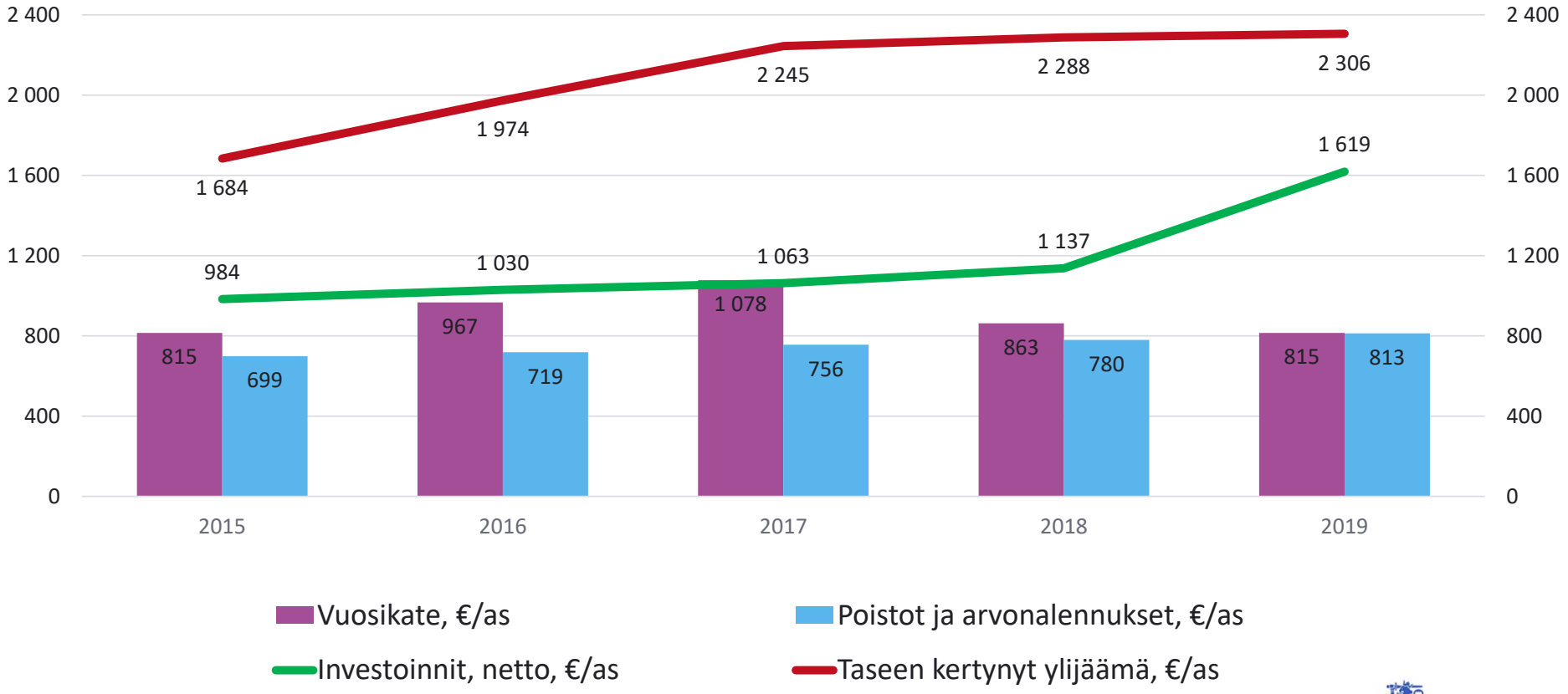

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kuntatalouden tukitoimet vuonna 2020

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Koronakriisi vaikeutti kuntien tilannetta entisestään vuonna 2020

- Koronapandemia on vaikuttanut voimakkaasti kuntien tehtäväkenttään, palvelujen tarpeeseen ja kysyntään sekä kuntatalouteen. Merkittävin vaikutus koronapandemialla on ollut ja tulee olemaan lähivuosina kuntien verotuloihin.
- Akuutissa kriisitilanteessa valtion tuki kunnille on ollut välttämätöntä peruspalvelujen turvaamiseksi ja koronapandemiasta aiheutuneiden muutosten tasoittamiseksi.
- Pidemmällä aikavälillä huomiota tulee kiinnittää rakenteellisiin uudistuksiin, joilla voidaan korjata tulo- ja menokehityksen epätasapaino ja turvata peruspalvelujen yhdenvertainen saatavuus koko maassa.

Kuntien tukeminen vuonna 2020

- Vuoden 2020 neljännessä lisätalousarviossa päätettiin kattavasta, noin 1,4 mrd. euron toimenpidekokonaisuudesta, jolla helpotettiin koronapandemiasta ja siihen liittyvistä rajoitustoimista johtuvia kuntien talouden haasteita.
  - Lisäksi kuntia tuettiin valtionavustuksilla mm. OKM:n ja LVM:n hallinnonaloilla
- Hallitus on syksyn budjettiriihen yhteydessä päättänyt lisätä kuntien tukea vuodelle 2020 vielä 600 milj. eurolla. Lisäyksestä 400 milj. euroa kohdistetaan kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen ja 200 milj. euroa sairaanhoitopiireille. Esitys sisältyy syksyn 2020 lisätalousarvioon.
  - Tuen tavoitteena on turvata kuntien peruspalveluita sekä auttaa lisäämään koronatilanteen hallinnan kannalta olennaisia palveluita.
  - Peruspalvelujen valtionosuuden lisäys kohdistetaan kuntiin samalla tavalla kuin vuoden 2020 aikaisempi valtionosuuden lisäys (1/3 asukasmäärän perusteella ja 2/3 kunnallisveron jako-osuuksien suhteessa).

Valtion lisätalousarvioissa jo päätetyt tukitoimet kunnille koronakriisiin liittyen vuonna 2020, milj. euroa

	Milj. euroa	Valmistelutilanne
Verotuksen maksujärjestelyjen kompensaatio, VM*	**114**	Maksatus toteutetaan osana peruspalvelujen valtionosuutta. Maksujärjestelyjen vaikutusarviota korjattiin viidennessä lisätalousarviossa.
Peruspalvelujen valtionosuuden korotus, VM	**550** (+ 400)	Maksatus toteutetaan osana peruspalvelujen valtionosuutta. (Riihipäätöksen mukainen, LTAE annetaan myöhemmin syksyllä)
Lasten, nuorten ja perheiden sote-palvelut, STM/VM	**112**	Maksatus toteutetaan osana peruspalvelujen valtionosuutta.
Iäkkäiden palvelujen toimivuuden varmistaminen, STM/VM	**60**	Maksatus toteutetaan osana peruspalvelujen valtionosuutta.
Kuntien yhteisöveron jako-osuuden korotus, VM**	**450**	Maksatus toteutetaan osana kuntien verotulojen tilitystä.
Valtionavustus sairaanhoitopiireille, VM	**200** (+ 200)	Valtioneuvoston asetus avustuksen myöntämisestä annetaan elo-syyskuussa 2020. Maksatus loppuvuodesta 2020. (Riihipäätöksen mukainen LTAE annetaan myöhemmin syksyllä)
Kuntien harkinnanvaraisen valtionosuuden korotus, VM	**50**	Hakuaika päättyy elokuun lopussa, maksatus loppuvuodesta 2020.
Koronavirustestauksen kustannukset	**200** (+ 355)	Kuudes LTAE sisältää 200 milj. euron lisäyksen HUS:n testauskapasiteettiin; annettu eduskuntaan 24.9.2020. (Riihipäätöksen mukainen LTAE annetaan myöhemmin syksyllä.)
Koronaviruksen vaikutusten tasoittaminen opetuksessa ja koulutuksessa, OKM	**153**	Osa tuesta myönnetty, osassa hakuaika kesken.
Muut kuntiin kohdistuvat tukitoimenpiteet (mm. kulttuuri), OKM	**22**	Osa tuesta myönnetty, osassa hakuaika kesken.
Joukkoliikenteen tuki, LVM	**100**	Hakuaika kesken, tavoitteena on tehdä maksatuspäätökset syys-lokakuun aikana.
Kuntien kiinteistöjen öljylämmityksistä luopuminen, YM	**15**	Myönnetään kuntien hakemusten perusteella.
Lähiövirkistysalueiden ja viheralueiden kunnostaminen, YM	**13**	Myönnetään kuntien hakemusten perusteella.
YHTEENSÄ	**2039** (+ 955)	

* Verotuksen maksujärjestelyjen muutos kompensoidaan kunnille vuonna 2020, mutta vastaava summa peritään takaisin kunnilta vuonna 2021.
** Yhteisöveron jako-osuuden korotuksen kokonaisvaikutus on arvioitu olevan 520 milj. euroa, josta noin 450 milj. euroa kohdistuu vuodelle 2020 ja noin 60 milj. euroa vuodelle 2021.
Huom! Lisäksi STM on antanut koronaviruspandemian hoitoon tarvittaviin suojainvälineisiin liittyen Huoltovarmuuskeskukselle vuoden 2020 aikana yhdeksän hankintaesitystä, joiden kokonaisarvo on 300 milj. euroa. HVK:n hankkimat suojaimet on tarkoitettu sairaanhoitopiirien ja kuntien käyttöön. Sairaanhoitopiirit ja kunnat ovat kuitenkin tehneet myös omia suojainhankintoja.

Koronatestauksesta kunnille aiheutuvien kustannusten korvaus vuonna 2020

- Kuudennessa lisätalousarvioesityksessä esitetään Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirille (HUS) korvattavaksi erikseen rajatestauksen edellyttämästä testauskapasiteetin nostosta ja analyysitoiminnasta aiheutuvat kustannukset.
  - Kustannukset korvataan valtionapuviranomaisen hyväksymien kustannusten mukaisesti enintään 200 milj. euroon asti.
  - Valtionavustuspäätöksen ehdoilla varmistetaan, että valtion rahoituksella toteutettava testauskapasiteetin nosto palvelee koko Suomea. Rajatestauksen tarpeet ylittävää testauskapasiteettia tarjotaan tarpeen mukaan myös muiden sairaanhoitopiirien käyttöön.
- Hallitus päätti syksyn budjettiriihen yhteydessä, että hybridistrategian edellyttämään koronatestaukseen osoitetaan syksyn 2020 lisätalousarviossa 355 milj. euroa.

Kuntatalouden kehitysarvio ja talouden sopeutuspaine

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kuntatalouden kehitysarvio

- Kuntatalouden kehitysarvion on laatinut valtiovarainministeriön kansantalousosasto.
  - Kehitysarvio ei sisällä kuntien ja kuntayhtymien omia toimia vuoden 2020 jälkeen, joten se on luonteeltaan painelaskelma.
- Kehitysarvion mukaan kuntataloutta vahvistavat valtion mittavat tukitoimet peruspalvelujen järjestämisen turvaamiseksi ja kuntatalouden aktiviteetin ylläpitämiseksi.
  - Vuosikatteen arvioidaan vuonna 2020 kasvavan ennätyslukemiin (4,1 mrd. euroa).
- Toimintamenojen kasvun arvioidaan kääntyvän jyrkkään kasvuun vuoden loppupuolella mm. palvelu- ja hoitovelan purun ja hybridistrategian edellyttämän covid-19-viruksen testauksen ja jäljittämisen vuoksi

Kuntatalouden kehitysnäkymät vuodelle 2021

- Valtion tukitoimet vahvistavat kuntataloutta myös vuonna 2021
- Menojen kasvun arvioidaan maltillistuvan vuonna 2021, mutta tilanteen tekee haastavaksi kuntatalouden tulojen hidas kasvu
  - Tulojen kasvu jää vaatimattomaksi valtionosuuksien laskiessa noin 0,7 mrd. eurolla, kun kuntatalouden tukitoimet pienentyvät
- Kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta heikkenee painelaskelman mukaan noin 2 mrd. euroa negatiiviseksi ensi vuonna
- Vuonna 2021 merkittävin kunnallisveron korotuspaine kohdistuu 20 000-40 000 asukkaan kuntiin

Valtion toimenpiteet vahvistavat kuntataloutta 865 milj. eurolla vuonna 2021

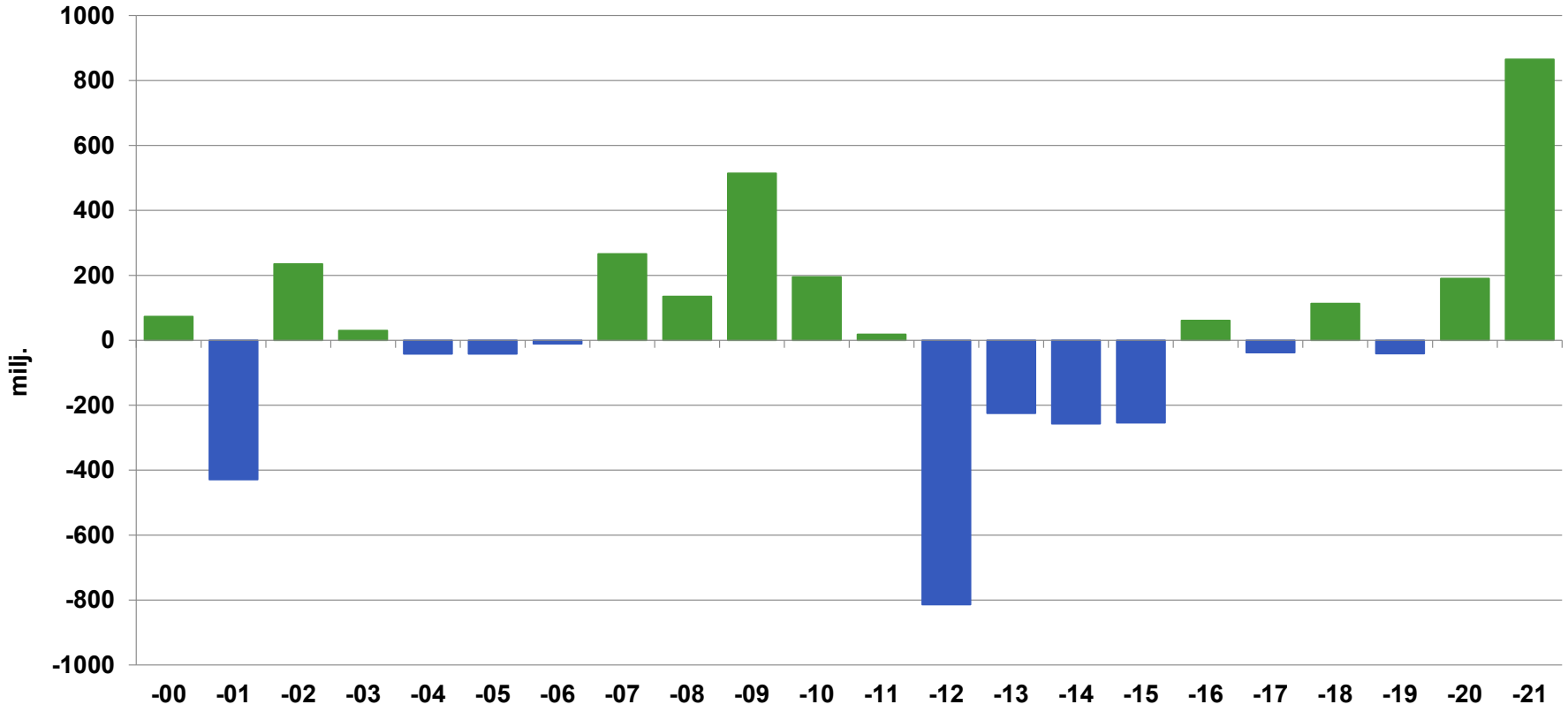

Tarkastelu tehdään edellisen vuoden varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Tämän vuoksi kuviossa eivät näy vuoden 2020 lisäbudjeteissa tehdyt tukitoimet. Tarkastelussa otetaan huomioon vain päätösperusteiset toimet; lakisääteiset indeksitarkistukset ja kustannustenjaon tarkistus eivät sisälly lukuihin.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kuntatalouden kehitysarvio vuosina 2019-2024 (mrd. €)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Tuloksen muodostuminen						
1. Toimintakate	**-29,8**	**-30,5**	**-32,0**	**-32,9**	**-34,0**	**-35,1**
2. Verotulot	23,0	23,6	24,6	24,7	25,4	26,1
3. Valtionosuudet, käyttötalous	8,7	10,7	10,1	10,3	10,9	11,3
4. Rahoitustuotot ja kulut, netto	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2
5. Vuosikate	**2,2**	**4,1**	**2,9**	**2,4**	**2,6**	**2,6**
6. Poistot	-2,9	-3,0	-3,1	-3,2	-3,3	-3,4
7. Satunnaiset erät, netto	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
8. Tilikauden tulos	**-0,3**	**1,2**	**-0,1**	**-0,7**	**-0,6**	**-0,7**
Rahoitus						
9. Vuosikate	**2,2**	**4,1**	**2,9**	**2,4**	**2,6**	**2,6**
10. Satunnaiset erät	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
11. Tulorahoituksen korjauserät	-0,9	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
12. Tulorahoitus, netto	**1,7**	**3,6**	**2,4**	**1,9**	**2,1**	**2,1**
13. Käyttöomaisuusinvestoinnit	-5,4	-5,8	-5,9	-5,7	-5,6	-5,6
14. Rahoitusosuudet ja myyntitulot	1,4	1,3	1,4	1,3	1,3	1,3
15. Investoinnit, netto	-4,0	-4,4	-4,5	-4,4	-4,3	-4,4
16. Rahoitusjäämä (tulorah.-invest.)	**-2,3**	**-0,8**	**-2,0**	**-2,5**	**-2,2**	**-2,3**
17. Lainakanta	21,9	23,1	25,4	28,1	30,6	33,1
18. Kassavarat	6,3	6,8	7,3	7,8	8,3	8,7
19. Nettovelka (lainat - kassavarat)	15,6	16,3	18,1	20,4	22,3	24,4

Kuntien ja kuntayhtymien vuosikate, poistot ja investoinnit

Vuosikate kohenee ennätyslukemiin vuonna 2020, mutta heikkenee jälleen valtion tukitoimien pienentyessä

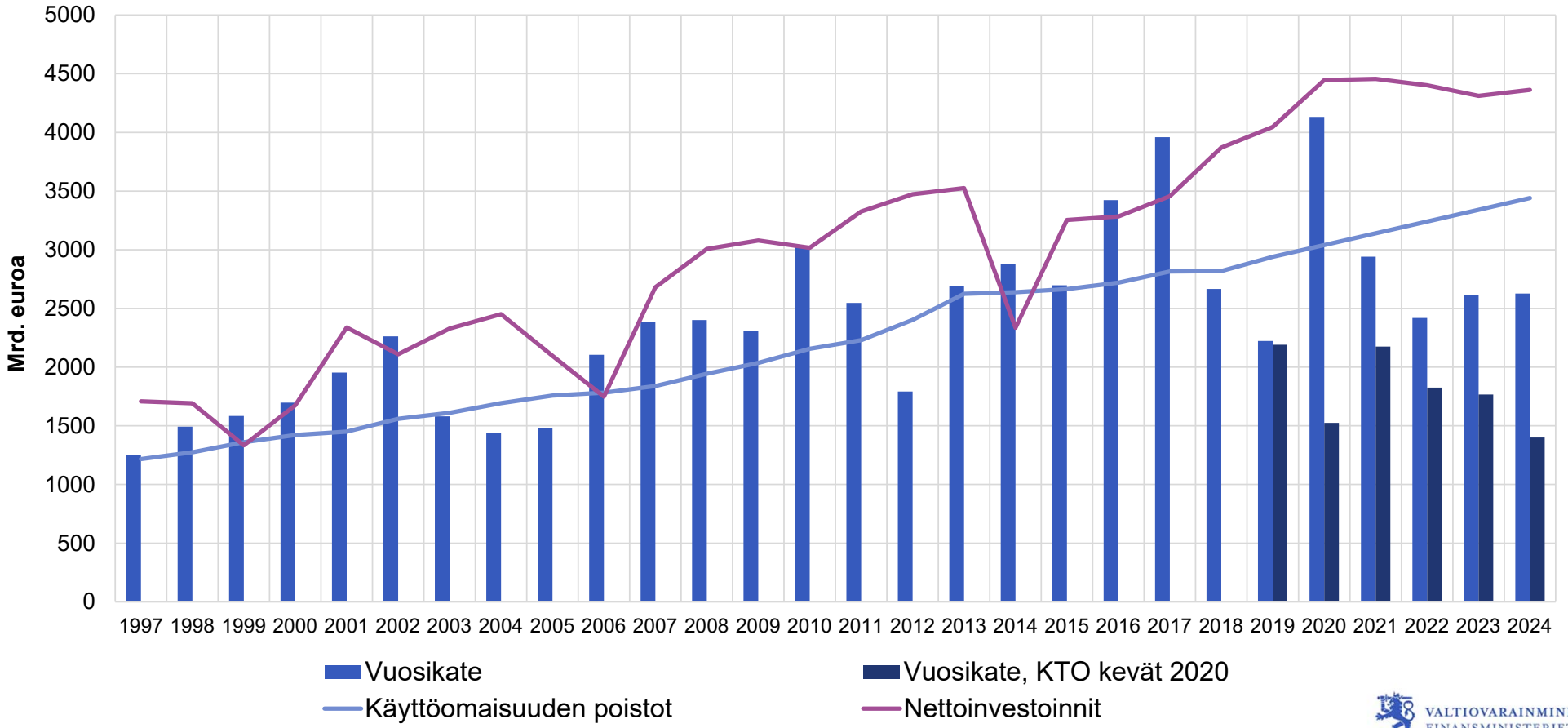

Lähde: TK, VM

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kuntatalouden rahoitusasema vahvistuu kuluvana vuonna

Ensi vuonna toiminnan ja investointien rahavirta heikkenee noin 2 mrd. euroon

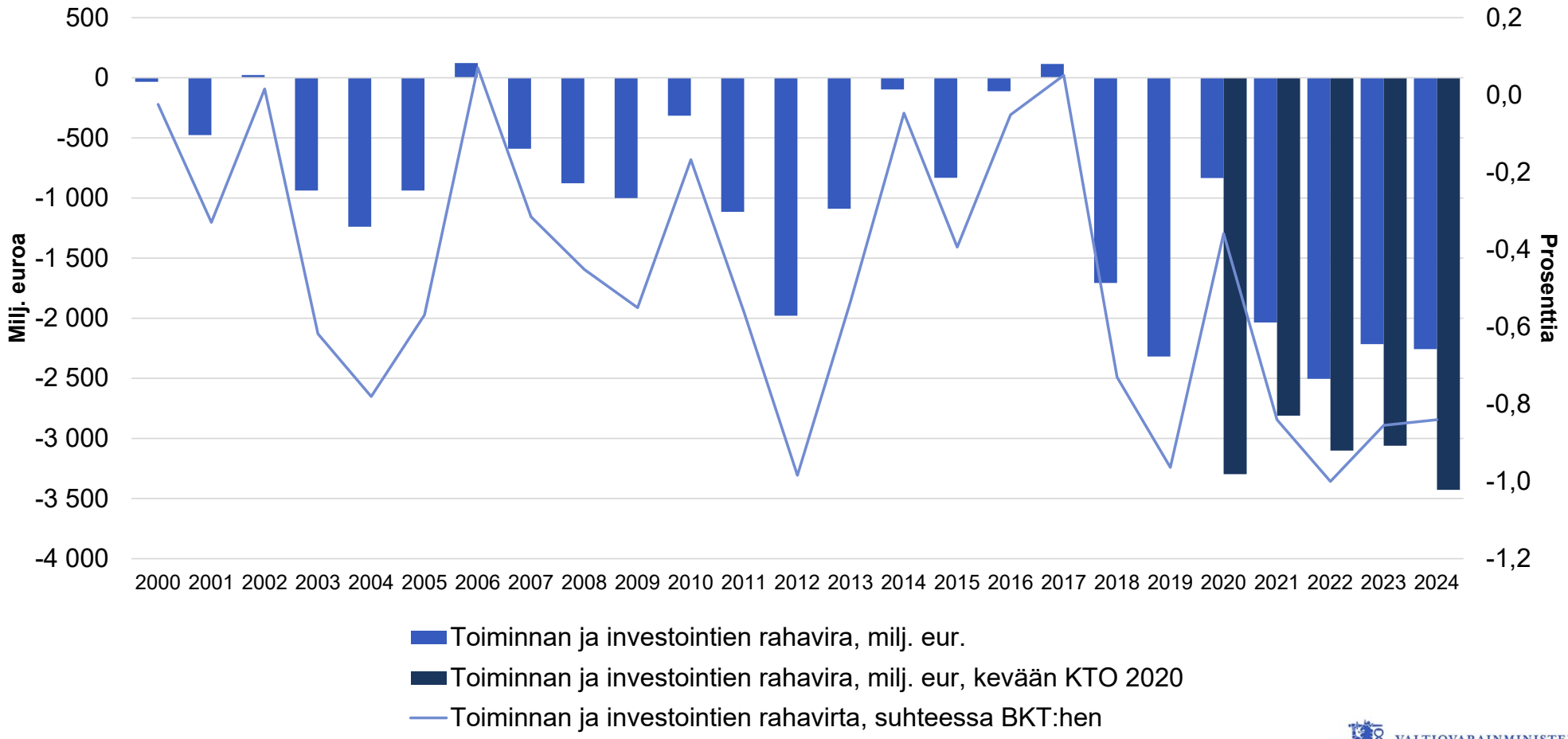

Lähde: TK, VM

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Talouden sopeutuspaine suuri kaikissa kuntakokoryhmissä

Toiminnan ja investointien rahavirta kuntakokoryhmittäin vuosina 2019-2024

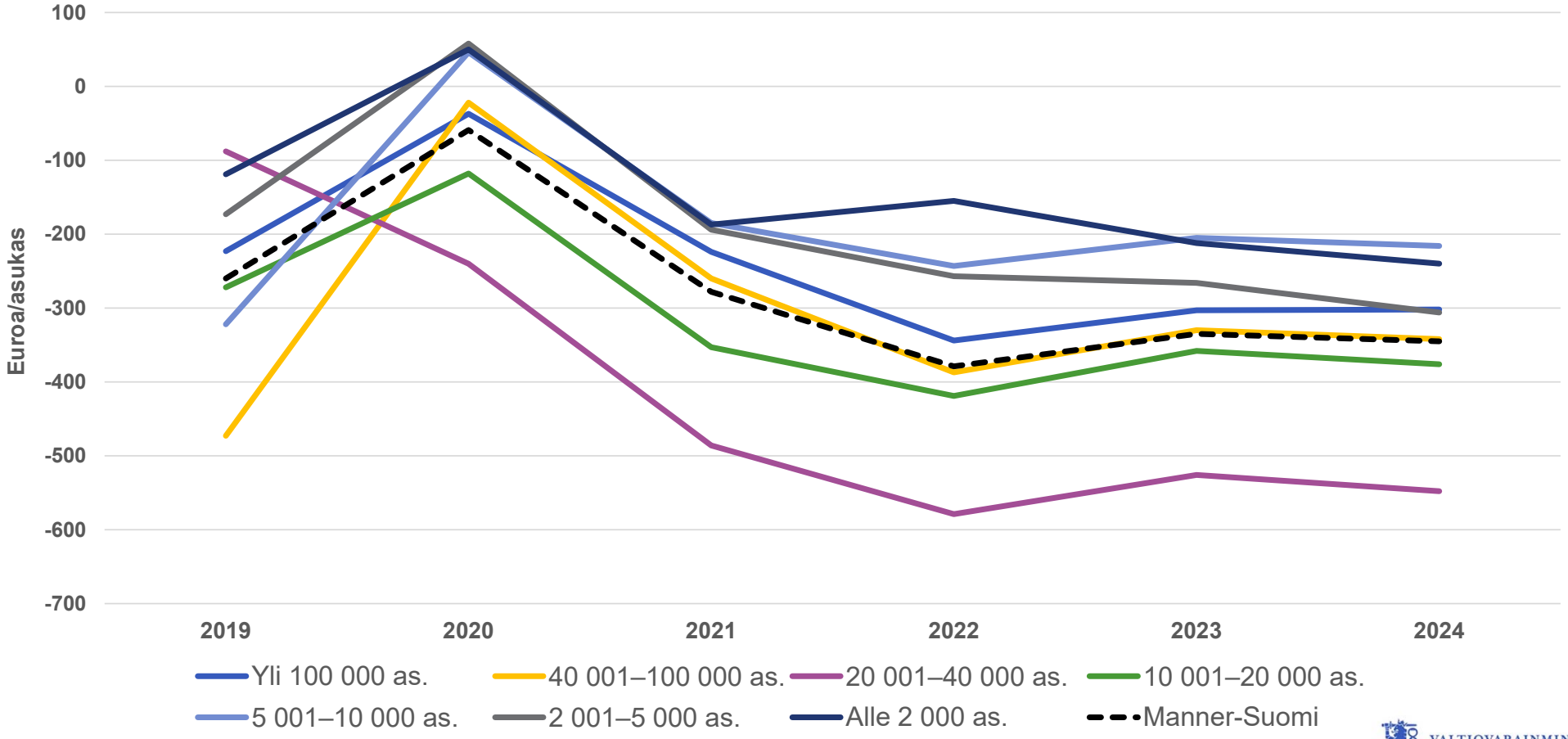

 Lähde: TK, VM

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Tuloveroprosentin laskennallinen korotuspaine

Laskennallinen paine veroprosentin korotukseen (%)	2021	2022	2023	2024
Yli 100 000 as. (yht. 2 195 437 as. ja 9 kuntaa)	1,1	1,6	1,4	1,4
40 001–100 000 as. (yht. 1 011 916 as. ja 17 kuntaa)	1,5	2,2	1,8	1,8
20 001–40 000 as. (yht. 818 157 as. ja 30 kuntaa)	2,7	3,1	2,7	2,8
10 001–20 000 as. (yht. 595 782 as. ja 41 kuntaa)	2,2	2,5	2,1	2,1
5 001–10 000 as. (yht. 532 719 a. ja 73 kuntaa)	1,2	1,5	1,2	1,3
2 001–5 000 as. (yht. 295 019 as. ja 90 kuntaa)	1,4	1,8	1,8	2,0
Alle 2 000 as. (yht. 46 378 as. ja 33 kuntaa)	1,4	1,2	1,5	1,7
Manner-Suomen kunnat yhteensä, lähtötaso 19,96 (2020)	**1,5**	**2,0**	**1,7**	**1,7**